

Muallimler Mecmuası (1922-1927, 1930-1935)

Muallimler Mecmuası, 9 Mart 1918 tarihinde Ahmet Halit'in (Yaşaroğlu) öncülüğünde İstanbul merkezli olarak teşkil edilen Muallimler Cemiyetinin (İstanbul Muallimler Birliği) yayın organıdır. Arap ve Latin harfli olmak üzere iki devre halinde neşredilmiştir. İlk devresi 1922-1927, Latin harfli olan ikinci devresi ise 1930-1935 yılları arasında kapsar.

Muallimler Mecmuası (Sayı 1)

1922 Eylül'ünde yayınlanmaya başlayan mecmua, Muallimler Cemiyetinin 1925 senesinde Türkiye Muallimler Birliğine katılarak "İstanbul Muallimler Birliği" adını almasından sonra da yayın hayatını devam ettirmiştir. Eylül- Ekim (Teşrinievvel) 1927 tarihine kadar neşri devam eden mecmua, bu ilk devrede toplam 54 sayı çıkmıştı.

Mecmuanın temel gayesi, muallimler arasında meslekî dayanışmanın geliştirilmesi, ülke genelinde faaliyet yürüten muallimlerin haklarının korunması, maddi ve manevi olarak onların menfaatlerine adımlar atılması ve meslekî, ilmî ve fikrî olarak muallimlerin ilerlemeleri için çaba sarf edilmesidir.

Bunun yanında mecmuanın ülkenin eğitim politikalarına yön verme gayreti içerisinde olduğu da görülmektedir. Mecmua idaresinin bu husustaki temel gayreti eğitim-öğretime dair atılacak adımların tepeden inme bir yaklaşımla değil de konunun tüm paydaşları ile görüşülerek belirlenmesidir. Bunun için mecmua idaresi, Muallimler Cemiyetinin muhatap alınması doğrultusunda gayret sarf etmiş ve nispeten bu hususta mesafe de kat etmiştir.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda faaliyet yürüten mecmua, yayın hayatı boyunca demokratik, cumhuriyetçi, modern ve liberal bir bakış açısı ile hareket etmiş, köylüden kentliye, gençten yaşlıya kadar geniş kitleleri kucaklamaya çalışmıştır. Öneri ve tenkitlere açık olduğunu her fırsatta ilan ederek toplumun her kesiminden vatandaşı mecmuaya yazı göndermeleri hususunda teşvik etmiştir. Nitekim bunun bir yansıması olarak çeşitli çevrelerden gelen eleştiri,

soru, talep, şikâyet ve mağduriyetler mecmuanın içeriğinde yer bulmuş ve ilgili mercilerin dikkatine sunulmuştur.

Mecmuada, Muallimler Cemiyetinin teşkilat yapısı ve faaliyetleri hususunda yazılar, genelgeler, raporlar, konferans tutanakları ve kararlar yer almıştır. Ayrıca Türkiye'nin eğitim hayatını konu edinen incelemeler, eski medrese sistemi ve eğitim yöntemleri, Tanzimat'ın ilanından itibaren tesis edilen mekteplerle alakalı malumat, maarif istatistikleri, çocuk psikolojisine değinen yazılar, eğitim usulleri hakkında değerlendirmeler, beden eğitimi ile oyunları ele alan derlemeler, mektep piyesleri, muhtelif hikâyeler, köylere ve köylüye yönelik içerikler, çeşitli hayvanlara dair bilgiler ile şiirler ve şarkılar neşredilmiştir.

Mecmuada yurt içi ve yurt dışında faaliyet yürüten muallim örgütlenmelerinin organizasyon yapıları ve faaliyetleri, yabancı devletlerin eğitim sistemleri ve eğitim tarihleri ile eğitim politikaları ve usulleri hakkında yazılara yer verilmiştir. Ayrıca öne çıkmış yabancı yazarların eserleri ile çeşitli ülkelerdeki ilmî gelişmeler ve eğitimle alakalı kanunlar da tercüme edilerek okuyucunun hizmetine sunulmuştur.

Muallimler Mecmuası özellikle 1922 ve 1923 seneleri içerisinde yayınlanan nüshalarında eğitim-öğretim ve muallimlerin hakları hususunda hükümete üst perdede eleştiriler yöneltmiş ve eğitim politikaları konusunda hükümeti yönlendirme çabası içerisine girmiştir.

1924 yılı başından itibaren mecmuanın yayınlanmasındaki mali zorluklar göz önünde bulundurularak dönemin Maarif Vekili İsmail Safa Bey'den maddi yardım talebinde bulunulmuştur. İsmail Safa Bey gelen taleplere müspet yanıt vermiş ve Maarif Vekâleti, masraflarını karşılamak suretiyle mecmuaya destek sağlamıştır. Daha önce 16 sayfa olarak ve 1000 adet basılan mecmua, Maarif Vekâletinin desteği ile beraber beş forma ve 2000 adet basılmaya başlanmıştır. Maarif Vekâleti ayrıca nüshalarından beş yüz kadarını satın alarak çeşitli okullara dağıtmak suretiyle de mecmuaya destekte bulunmuştur. Bu gelişme hiç şüphesiz mecmuanın sayfa adedi ve baskı kalitesini müspet yönde etkilemiş ve içeriğinin daha dolgun olmasını sağlamıştır. Bundan sonra içerikte fotoğraflara daha fazla yer ayrıldığı görülmektedir. Fakat bu gelişme *Muallimler Mecmuası*'nın fikrî anlamda eski bağımsızlığını kaybetmesine ve hükümete karşı daha ılımlı bir politika takip etmeye başlamasına neden olmuştur. 1925 senesinde Muallimler Cemiyetinin, Türkiye Muallimler Birliği çatısı altına dâhil olması da bunda etkili olan bir başka sebeptir. Bu dönüşümle birlikte mecmuada eğitim ve kültür hayatına dair yazılara, yabancı düşünülere ve bunların fikirleri hakkında bilgilere, eğitimle ilgili haberlere öncelik verilmeye başlanmıştır.

Yayın hayatı boyunca mecmua, tamamen ilmî ve kültürel çerçevede yayınlanmış ve kâr amacı gütmemiştir. Bu sebeple ve hükümetin de yardımları sayesinde mecmuanın satış fiyatı düşük seviyede tutulmuştur. Öyle ki mecmuanın satışından elde edilen gelirler masraflarını karşılayacak seviyede değildir. Özellikle 1925 senesi sonlarına doğru hükümetin yardımlarının kesilmesi ve dönemde ülke genelinde okumaya çok fazla isteğin olmaması sebebiyle mecmuanın satış oranlarının düşüklüğü mecmua idaresini zora sokmuştur. Bu sebeple mecmuanın sayfa sayısı azaltılmıştır. Mevcut maddi imkânsızlıklara rağmen muharrirlere az da olsa telif ücreti ödenebilmiştir.

Muallimler Mecmuası ilk 12 sayısında aylık olarak basılacağını duyurmuştur. Eylül 1923 tarihli 13'ncü sayıdan son sayısına kadar ise jeneriğinde "Temmuz ve Ağustos'tan maada her ay yayınlanır" ifadesi yer almaktadır.

Mecmuanın ilk devresindeki (1922-1927) sayfa sayısı, son sayısı olan 54'ncü sayıda yer aldığına göre 2322'dir. Ancak birleştirilerek basılan 17 ve 18'nci sayılarda sayfa numarası 31 birim geriden tekrarlanmıştır. Dolayısı ile ilk devrede basılan 54 sayının toplam sayfa sayısı gerçekte 2353'dür.

İlk 22 sayıda mecmuanın mesul müdürü Hüseyin Besim Bey'dir. 23'ncü sayısında bu görevi Seniy Şevket Bey üstlenmiştir. 24'ncü sayıdan son sayı olan 54'ncü sayıya kadar ise mesul müdürlüğü görevini yürüten kişi Süleyman Şevket Bey'dir.

15x13 ebadında olan mecmuanın basım yeri yayın hayatı boyunca farklılık arz etmiştir. İstanbul Necm-i İstikbâl Matbaası, Matbaa-i Bahriye, Matbaa-i Âmire, İstanbul Şehzâdebaşı Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul Millî Matbaası ve İstanbul Devlet Matbaası mecmuanın basıldığı yerlerdir.

1923 yılı itibarıyla mecmuanın idarehanesi Çemberlitaş semtinde bulunan İstanbul Muallimler Cemiyeti merkezidir. Üç sene kadar sonra ise Cağaloğlu'nda on dokuz numaralı bina adres olarak gösterilmiştir. Mecmuanın idarehanesi ve basım yeri İstanbul'da bulunsa da eğitim ve kültür hayatı konusunda ülke genelinde söz sahibidir. Bununla doğru orantılı olarak yurdun muhtelif yerlerinde ve yurt dışında mecmua satışı sunulmuştur. İstanbul'da Bâb-ı Âli Caddesi'nde İttihâd-ı Ticaret Kütüphanesi, Ankara'da Anadolu Maârif Kütüphanesi, Trabzon'da Kitapçı Hamdi ve Mahdumları, Bursa'da Ali Haydar Kütüphanesi, Edirne'de Kitapçı Nesim, Antalya'da Haşim Medeni Kütüphanesi, Gaziantep'te Bayi Ali Efendi, Konya'da Kitapçı Trabzonlu Ağâh Efendi, Bulgaristan Şumnu'da Türkçe Gazeteler Acentesi Sahibi Halil Edip Bey ve Kayseri'de Maârif Kütüphanesi Sahibi Tevfik Bey mecmuanın satıldığı yerlerdir.

İlk sayısından itibaren oldukça yetkin ve geniş bir yazar kitlesini bünyesinde toplayan mecmuda eğitimden tarihe, sosyoloji ve felsefeden hukuka, sağlıktan siyasete kadar ülke içinden ve ülke dışından birçok kıymetli kalem sahibinin yazılarına yer verilmiştir. Ayrıca yabancı muharrirlerin yazıları da Türkçeye çevrilmek suretiyle mecmuada yer bulmuştur. Buna rağmen Muallimler Cemiyetinin Türkiye Muallimler Birliğine iltihakından sonra, özellikle de mecmuanın son sayılarında, yazar kadrosunun daraldığı ve bazı nüshalarda aynı yazıların tekrar yayınlandığı görülmektedir.

Mecmuada yazıları yer alan kalem sahipleri şunlardır; "Ahmet Cemal, Refet (Ülgen), Hilmi Ziya (Ülken), Ahmet Malik, Ali Ekrem (İnal), Ali Haydar (Taner), Reşat Nuri (Güntekin), Ali Hikmet, Hüsnü Hamit (Sayman), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Mehmet Nadir, Ahmet Refik (Altınay), Doktor Rüştü (Kayserili), Doktor Sabri, Emin Âli, Ahmet Tevfik, Ali Canib (Yöntem), Şemseddin Reşat (Sirer), Gabriel Kopere, Gazi Mihalzade Mahmut Ragıp, Ahmet Fahri, George Kerşen Stebner, Harun Er-Reşid, Hasan Âli (Yücel), Hasan Fehmi, Hıfzurrahman Raşid (Öymen), İbrahim Alaeddin (Gövsa), İbrahim Memduh, İsmail Sadreddin, İhsan (Sungur), Süleyman Sûdî, Abdülkadir Sadi (Kazancıoğlu), Mustafa Rahmi (Balaban), Nüzhet Haşim (Sinanoğlu), Hüviyet Bekir (Bek), M. Cevdet (İnançalp), M. Halit (Bayrı), Mehmet Ali Tevfik, Mehmet Asaf, Mehmet Emin, Mehmet İhsan, Mehmet İzzet, Muallim Doktor Nazım Şakir (Şakar), Muallim Kimyager H. Evigor, Mustafa Nuri, Mustafa Şekip (Tunç), Nejat Osman, Nihat Adil (Erkman), Nureddin Ali, Pol Dukan, Ressam Şevket (Dağ), Şefik Feyzi, Sadrettin Celal (Antel), Sadri Ethem (Ertem), Salih Zeki, Süleyman Latif, Süleyman Şevket (Tanlı), Abdülgani Lâmî, Talha Kemal, Doktor Halil Fikret (Kanat), V. Ahmet Hamit, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)".

1927 senesinde *Muallimler Mecmuası* eski gücünü ve etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Bu devrede *Muallimler Mecmuası*'nın yayınlanan son sayıları, birleştirilerek okuyucuya sunulan Eylül-Teşrinievvel (Ekim) 1927 tarihli 53'ncü ve 54'ncü nüshalardır.

1924 ve 1925 senelerinde gerçekleşen genel kongrelerde Türkiye Muallimler Birliği çatısı altında birleşen muallim dernekleri/cemiyetleri, bu yapısını sadece dört yıl kadar muhafaza edebilmiştir. 26 Ağustos 1928 tarihinde Birlik, yasasında yapılan değişiklikle "konfederasyona" dönüştürülmüştür. Bu değişiklikle beraber artık "Türkiye Cumhuriyeti

Muallimler Birlikleri Federasyonu” ismini alan Birlik, mutemetlik usulü ile yönetilmeye başlanmıştır. Mevcut kaynaklara göre bu dönüşümün ardından muallim örgütlenmesiyle ilgili genel olarak İstanbul Muallimler Birliğinin isminin ön plana çıktığı görülmektedir.

Muallimler Mecmuası, İstanbul Muallimler Birliğinin müstakil hareket etmeye başlamasından iki yıl sonra, Birlik idaresinin görevlendirdiği dört kişilik bir ilmî heyetin gözetiminde, 1 Ocak 1930 tarihinden itibaren aynı isimle ve Latin harfli olarak tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Mecmuanın tespit edilen son nüshası ise Nisan-Mayıs 1935 tarihlidir. Bu devrede mecmuanın sayı numaraları birden başlatılırken cilt numaralarının ise ilk devrenin devamı olduğu görülmektedir.

İki forma hacimle basılan mecmua, birinci sayısının ilk yazısında maddi ve manevi katkılarından dolayı Maarif Vekâletine teşekkürle söze başlamış ve bu devrede derslere ve ders içeriklerine ağırlık vereceğini ilk elden duyurmuştur. Yeni harflerin öğretilmesi ve toplu tedris hususunda da aktif rol alacağını özellikle ifade etmiştir.

Muallimler Mecmuası ikinci devresinde de demokratik ve özgürlükçü bir yayın politikası takip etmeye çalışmıştır. Yine içeriğinde hükümete yönelik eleştiriler, talepler ve öneriler söz konusudur. İlk devresinde olduğu gibi sayfalarında dilek, şikâyet ve mağduriyetlere yer vermiştir. Ayrıca muallimlerin hakları ve menfaatlerini müdafaa etmeye çalışmıştır.

Mecmua, maarif konusunda çeşitli ülkelerde meydana gelen gelişmelere ve muallimlerin durumlarına yönelik yazılara çokça yer ayırmıştır. Bunun yanında, birlikle ilgili haberleri, maarifle ilgili gelişmeleri, ziraat, kooperatifçilik, memleket ve vatandaşlıkla ilgili hususları, birey, aile ve toplum ile eğitim, pedagoji ve kültür-sanata (kitap, kütüphane, sinema, şiir, musiki, mecmua vb.) dair yazılar ve inkılaplarla ilgili mevzuları sayfalarına taşımıştır. Mecmuada ayrıca ücret karşılığında reklamlara da yer verilmiştir.

Mecmuanın ilk 15 sayısının yarı ücreti Maârif Vekâleti tarafından karşılanmıştır. Bunlar çok formalı ve birinci hamur kâğıt olanlardır. Birliğin kendi maddi imkânları ile neşrettiği sayılar ise az formalı ve esmer kâğıda basılmıştır. Birlik idaresi, kendi gayretleri ile neşredilen nüshalarının daha özgün fikirli olduğunu, *“Şunu da ehemmiyetle kaydetmek isteriz ki en çok satmış ve bugün tamamen bitmiş olan sayılar az formalı ve esmer kâğıtlıdır. Bize, bilhassa birlikçi muallimlere düşen vazife az formalı, esmer ince kâğıtlı sayılarla ruhun ve fikrin kuvvetine dayanmak ve bu yolda ısrarla yürüyerek formaları çoğaltmak, kalınlaştırmaktır...”* sözleri ile ifade etmiştir.

Muallimler Mecmuası (Sayı 1)

Tahsin Demiray mecmuanın mesul müdürüdür. Bazı istisnaların dışında Demiray'ın adı hemen her sayıda "mesul müdür" olarak yer almıştır. Yazı ve Tertip Heyeti'nde bulunanlar ise Harun Reşit, Kâzım Nami (Duru), Hüviyet Bekir (Bek) ve mecmuanın aynı zamanda mesul müdürü olan Tahsin Demiray'dır. 19'ncü sayıdan itibaren bahsi geçen heyete Sadrettin Celâl Bey de katılmıştır. Aynı kapak altında okuyucuya sunulan 21 ve 22'nci sayılardan sonra ise bu heyetin yerini "Umumî Neşriyatı İdare Eden" adıyla Ahmet Hamdi Bey almıştır. 34'ncü sayıda bu vazifeyi ifa eden kişi Nevzat Ayas Bey'dir. Son sayısında ise Umumî Neşriyat Müdürü olarak Hüviyet Bekir'in adı geçmektedir.

İlk nüshaları (M. N. Y.) Matbaasında (1-20 arası sayılar) neşredilen mecmuanın iletişim adresi Sultan Ahmet Muallimler Birliğidir. Mecmuanın temin edilebileceği nokta da aynı yerde bulunan Muallimler Kooperatifinin satış ofisidir. Mecmuanın basıldığı yer Tahtakale'de bulunan 304 numaralı Şark Fabrikasıdır. Ayrıca İstanbul'da, Ankara Caddesi'ndeki Türkiye Matbaası (21-27 arası sayılar) da mecmuanın basım yerleri arasındadır. Mecmuanın son sayıları Resimli Ay (35, 36 ve 37'nci sayılar) ve Ülkü Matbaalarında (38-39 arası sayılar) tab ettirilmiştir.

Mecmua, ilk devrenin aksine Latin harfleri ile basıldığı dönemde daha sınırlı bir yazar kadrosuna sahiptir. Çoğu kere aynı sayıda aynı muharririn birden fazla yazısı yer almıştır. İlk devresindeki muharrirlerin bir kısmının yazmaya devam ettiği mecmuanın bu devredeki yazar kadrosu şu şekildedir: Tahsin Demiray, Hıfzırahman Raşit (Öymen), Sadrettin Celal (Antel), Kâzım Nami (Duru), Hüviyet Bekir (Bek), Hatemi Senih (Sarp), Necdet Rüştü (Efe), Profesör (Pierre) Böve, Ömer Sami, A. Eşref Şevki, Mehmet Ali Şevki (Sevündük), Ruhi, Mehmet Ali, Hilmi Ziya (Ülken), Menemenlizade Ethem (Ethem Menemencioğlu), Mutia Sadrettin, Siddık Sami (Onar), Münir Raşit (Öymen), Nevzat Ayas, Mustafa Şekip (Tunç), Sabri Esat (Siyavuşgil), M. Fevzi, Şevki Erksoy, Adil Başkan ve Osman.

İki dönemde toplam 93 sayı neşredilen *Muallimler Mecmuası*, erken Cumhuriyet döneminde basılan muallim örgütlenmelerine ait en önemli, özgün ve uzun ömürlü yayın organıdır. Yayın hayatını devam ettirdiği yıllarda en kapsamlı meslek neşriyatlarından biri olarak kabul edilen *Muallimler Mecmuası*, muallim örgütlenmeleri hakkında yapılacak çalışmalar için vazgeçilmez bir kaynak niteliğindedir.

Yunus PUSTU

KAYNAKÇA

BCA., 180.9.0.0/46.238.8, 28 Şubat 1924.

BCA., 180.9.0.0/50.254.12, 2 Mart 1925.

“Abone Olan Zevata”, **Muallimler Mecmuası**, S 22, Haziran 1924, s. 745.

“(Muallimler Mecmuası) İstanbul Muallimler Birliği Azasına Parasız Olarak Verilecektir”, **Muallimler Mecmuası**, S 15, 1 Şubat 1931, s. 131.

“İkinci Sene”, **Muallimler Mecmuası**, S 13, 30 Eylül 1923, s. 253.

“İstanbul Muallimler Birliği Azasına Mecmuamızı Parasız Veriyor”, **Muallimler Birliği**, S 17, 15 Mart 1931, s. 209.

“Mecmuamız 8’inci Cildini Tamamladı”, **Muallimler Mecmuası**, S 20, 15 Haziran 1931, s. 289.

“Muallimler Mecmuası”, **Muallimler Mecmuası**, S 13, 30 Eylül 1923.

“Muallimler Mecmuası”, **Muallimler Mecmuası**, S 42, Haziran 1926, s. 1.

“Muallimler Mecmuası”, **Muallimler Mecmuası**, S 9-10, Haziran 1930, s. 251.

“Muallimler Mecmuasının Mevzu Programı”, **Muallimler Mecmuası**, S 1, 22 Eylül 1922.

“T.C. Muallimler Birlikleri Federasyonu Yasası”, **Muallimler Mecmuası**, S 8, 15 Mayıs 1930, ss. 238-239.

“Türkiye Muallim Birlikleri”, **Muallimler Mecmuası**, S 17, 15 Mart 1931, s. 224.

DUMAN, Hasan, **Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)**, Cilt 1, Ankara 2000.

Muallimler Cemiyeti Esas ve Dâhili Nizamnâmesi, İstanbul 1919.

Muallimler Mecmuası, S 42, Haziran 1926, s. 1.

PUSTU, Yunus, **Türkiye’de Muallim Cemiyetleri (1908-1928)**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2004.

PUSTU, Yunus, “Nizamnamelerine Göre II. Meşrutiyet Döneminde Muallim Örgütlenmeleri (1908-1919)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 34, S 98, Ankara 2018, ss. 1-40.

PUSTU, Yunus, “Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 35, S 99, Ankara 2019, ss. 51-94.

PUSTU, Yunus, “Türkiye Muallimler Birliği Genel Merkezi ve Şubelerinin Neşrettiği Mecmualar”, **Çukurova**

Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, S 2, Kış 2017, ss. 56-91.

Ş. (Şevket), S (Süleyman), “Muallimler Mecmuası”, **Muallimler Mecmuası**, S 33, Eylül 1925, s. 1465.

ŞEVKET Süleyman, “İkinci Yaşın Son Mecmuası”, **Muallimler Mecmuası**, S 22, Haziran 1924, ss. 669-670.

ŞEVKET, Süleyman, “Mecmuamızın Tekâmülü”, **Muallimler Mecmuası**, S 17-18, Kânunusânî (Ocak)-Şubat 1924, s. 249.

ŞEVKET, Süleyman, “Üçüncü Yaşın Son Ayı”, **Muallimler Mecmuası**, S 32, Temmuz 1925, ss. 1329-1331, 1429-1431.

Yazı Heyeti, “Yeni Harflerimizle, Yenir Bir Programla, Yeni Cilde Başlarken”, **Muallimler Mecmuası**, Cilt 7, S 1, 1 Kânunusânî (Ocak) 1930, ss. 1-2.

30/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/muallimler-mecmuasi-1922-1927-1930-1935/?pdf=3463> adresinden erişilmiştir